

MUHASEBE MESLEK MENSUPLARININ BAKIŞ AÇILARIYLA LİSELERDE MUHASEBE BECERİ EĞİTİMİ*

İsmail Fatih CEYHAN¹, Ramazan ULUTAN²

Geliş: 09.11.2019 / Kabul: 31.03.2020

DOI: 10.29029/busbed.644717

Öz

Uygulamalı meslek derslerinin öğrencileri iş hayatına hazırlamada önemli bir rolü bulunmaktadır. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde zorunlu olarak uygulanan muhasebe alanı beceri eğitimi uygulaması muhasebe meslek mensubu adaylarına mesleki gelişim açısından nitelik kazandıran bir uygulamadır. Bilgi teknolojilerinin sürekli olarak geliştiği dünyamızda yeterli mesleki deneyim ile okuldan alınan teorik eğitimin birbirini destekleyerek kariyer gelişimine pozitif katkıda bulunması bakımından da gereklidir. Literatürde öğretmenlerin ve öğrencilerin bakış açılarıyla beceri eğitiminin değerlendirildiği pek çok araştırma bulunmaktadır. Beceri eğitimi alacak öğrencilerin işyerindeki öğretmenlerden birtakım beklentileri olduğu gibi, öğretmenlerin de bu öğrencilerden bazı beklentileri olacaktır. Bu araştırmanın amacı; muhasebe meslek mensuplarının liselerde beceri eğitimi uygulaması faaliyetiyle ilgili görüşlerini ortaya çıkararak, beceri eğitiminin kalitesinin iyileştirilmesine yönelik sonuç ve önerilerle alana katkı sağlamaktır. Bu amaçla çalışmada beceri eğitimi vermiş olan muhasebe meslek mensuplarının, bu eğitim süreci ile ilgili görüşleri anket tekniği kullanılmak suretiyle tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket verilerinin analizi sonucunda, beceri eğitiminin istenilen verimlilikte olmadığı, öğrencilerin sektörün beklentilerine cevap veremediği, müfredatın eksik kaldığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

* Bu makale Bartın Üniversitesi S.B.E. İşletme A.B.D.'nce kabul edilen "Muhasebe Meslek Mensuplarının Ortaöğretim Muhasebe Alanı Beceri Eğitimine Bakış Açılı" isimli yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi, İ.İ.B.F., İşletme Bölümü, Muhasebe ve Finans A.B.D., ismailc@bartin.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4314-7374>.

² İstanbul Kumburgaz Mehmet Erçağ Anadolu Lisesi, ulutan74@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1440-6437>.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe Meslek Mensubu, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri, Beceri Eğitimi, İşyerinde Öğrenme, Muhasebe Stajı.

ACCOUNTING SKILLS TRAINING IN HIGH SCHOOLS FROM THE PERSPECTIVE OF ACCOUNTING PROFESSIONALS

Abstract

Applied vocational courses have an important role in preparing students for business life. The application of accounting skills training, which is compulsory in Vocational and Technical Anatolian High Schools, is an application that gives qualifications to candidate of professional accountants in terms of professional development. In the world where information technologies are constantly evolving, skills training is also necessary in order to have a positive contribution to career development by supporting the theoretical education received from the school together with sufficient professional experience. There are some researches on skill training which is evaluated from the perspectives of teachers and students in the literature. The students who will receive skills training will have some expectations from the instructors in the workplace, and the instructors will have some expectations from these students. For this purpose the study is to contribute to the field with conclusions and suggestions for improvement of the quality of skill training in high schools by revealing the opinions of the accounting profession by using survey technique. In this study, it is tried to determine the opinions of accounting professionals who have provided skills training about training process. As a result of the analysis of survey data it is reached that the internship is not as efficient as intended, the students cannot meet the expectations of the sector and the present curriculum lacks some vital elements.

Keywords: Professional Accountants, Vocational and Technical Anatolian High School , Skill Training, Work Integrated Learning, Accounting Internship.

Giriş

Eğitim, kültürlenme sürecinin kasıtlı bir aracı ve biçimi şeklinde tanımlanabilir (Ertürk, 1988: 12). Bu tanıma bağlı olarak muhasebe eğitimi, muhasebe kültürünün kişiye kazandırılması şeklinde ifade edilebilir. Muhasebe kültürünün kişiye kazandırılabilmesi yani mesleki açıdan yeterliliğinin sağlanabilmesi için teorik bilginin yanı sıra uygulamalı eğitimin de verilmesi gerekmektedir. Uygulamalı eğitim ise genellikle staj olarak bilinen, mesleki orta öğretim kurumları mevzuatında “Beceri Eğitimi” olarak adlandırılan eğitimidir.

Beceri eğitimi öğrenciler açısından değişen ve gelişen teknolojiyi takip edebilmelerinin yanı sıra, mezun olduktan sonra çalışmaya başlayacakları işyerlerini tanıma imkânı vermesi bakımından faydalı bir uygulama olarak eğitim sisteminde önemli bir yere sahiptir. Aynı zamanda işyeri sahipleri açısından daha nitelikli insan kaynağı ve daha az maliyetli işgücü anlamına gelmektedir.

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim kapsamında 2018-2019 eğitim ve öğretim yılında elli dört alanda ve bu alana ait yüz doksan dokuz dalda eğitim verilmektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan muhasebe beceri eğitimi mesleki eğitimin bir parçasıdır. Çalışma hayatında ihtiyaç duyulan ara elemanların başında muhasebe meslek mensupları gelmektedir. Devletin vergi gelirlerine aracılık etmesi nedeniyle özel bir yere sahip olan muhasebe mesleği aynı zamanda çalışma hayatında işletme yöneticilerinin ihtiyaç duyduğu yönetim muhasebesi, denetim gibi konularda da önemli görevler üstlenmektedir. Dolayısıyla muhasebe meslek mensubu adaylarının teorik eğitimin yanında pratik olarak da çalışma hayatına hazır hale getirilmelerinde muhasebe beceri eğitiminin önemli bir rolü bulunmaktadır.

Bununla birlikte, beceri eğitimi almış öğrencilerin bu eğitimden sonra elde ettikleri beceriler ve yeterlilik düzeyleri tartışma konusu olmuştur. Konuya ilişkin literatürde beceri eğitiminin değerlendirilmesine ilişkin pek çok çalışma mevcut olmakla birlikte, bu çalışmaların büyük kısmı öğretmen ve öğrencilerin beceri eğitimine yönelik tutum ve düşüncelerini tespit etmeye yöneliktir. Bu çalışmada ise beceri eğitimi vermiş olan muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimi almış öğrencilerin bu eğitimden sonra elde ettikleri beceriler ve yeterlilik düzeyleri konusunda görüş ve düşünceleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmada muhasebe meslek mensubu olan eğitimcilerin beceri eğitimi alan öğrencilerden, bu öğrencilerin geldikleri okullardaki öğretmenlerinden ve genel olarak beceri eğitimi sisteminden beklentileri araştırılmıştır. Bu amaçla çalışmada İstanbul ilinde faaliyetlerini sürdüren ve beceri eğitimi uygulamasında yer almış 210 muhasebe meslek mensubuna anket uygulanmış ve bulgular analiz edilmiştir. Çalışmada–bu kapsamda öncelikle mesleki eğitim ve beceri eğitimi hakkında bilgiler, literatür taraması ve son olarak uygulamadan elde edilen bulgular ile sonuç ve öneriler yer almaktadır.

1. Mesleki Eğitim ve Beceri Eğitimi

1.1. Mesleki Eğitim

Mesleki eğitim, bireye belirli bir meslek ile ilgili bilgi, beceri ve iş alışkanlığı kazandıran ve yeterliliklerini geliştiren eğitim süreci olarak tanımlanmaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2006: 5). Bu eğitimle bireylerin teorik bilgilerinin pratik uygulamalar eşliğinde kavratılması amaçlanır (Erol & Erkan, 2008: 286). Mesleki eğitim kişiyi bir mesleğe hazırlamanın yanında, onun çok yönlü ilerlemesinde de etkili bir araçtır.

Mesleki eğitim belirli bir mesleki alandaki istihdam ihtiyaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarının uygulanmasıdır. Mesleki eğitimde yaparak öğrenme esastır. Öğrenim - öğretim ortamı iş ortamının kendisi veya tamamen benzeridir. Topluma ve iş dünyasına dayanan eğitimin içeriği, meslekteki tecrübeli şahısların bilgi, beceri ve faaliyetleri esas alınarak geliştirilir (Doğan vd., 1980: 11).

Mesleki eğitimin amacı; kişilerin sektörde geçerliliği olan bir işe yönelmesi ve bu işte kalıcılığını sağlayacak bilgi, beceri ve davranışların kazandırılmasıdır (Alkan, 1996: 1).

Meslek eğitimi Osmanlı Devletinde 1860'lı yıllardan itibaren örgün eğitim kurumları olarak adlandırılan meslek ve sanat okullarında gerçekleştirilmiş, muhasebe eğitimi ise ticaret eğitimi adı altında Ticaret Nazırı Suphi Paşa döneminde verilmiştir. Bu dönemde ilk ticaret okulu 1883 yılında eğitime başlamıştır. Okulun sonraki dönemdeki adı İstanbul Hamidiye Ticaret Mektebi Alisi olmuştur. Buradaki fenni programda meslek derslerine öncelik verilmiştir (Fındık & Öztürk, 2016: 243).

Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarından itibaren yayımlanan raporlarda milli ekonominin gelişmesi için, ortaöğretim ve üniversitelerde mesleki programlar açılması tavsiye edilmiştir (Sezgin, 1983: 32). Buna göre 1936'daki "Mesleki Tedrisatın İnkişaf Planı" mesleki eğitimin planlanması, eğitim ile istihdam kesiminin birlikte çalışması bakımından önemlidir. Planda yer alan çırak okulları, sanat ve orta sanat okulları, akşam sanat okulları, tekniker okulları, mühendis okulları ile gezici köy kursları süratle hayata geçirilerek, öğrenci, öğretmen ve okul sayılarının artmasını sağlamıştır (Demir & Şen, 2009: 44).

Muhasebe eğitimi de bir tür meslek eğitimi olup "İşletme ile ilgili kararlarının verilebilmesi için faydalı görülen mali bilgilerin saptanması, toplanması, ölçülmesi, işlenmesi, doğruluğunun denetlenmesi, sonuçların

raporlar halinde özetlenmesi ve elde edilen bilgilerin karar alma sürecinde nasıl kullanılacağı konularında öğrenci yeteneğinin geliştirilmesi süreci” olarak tanımlanabilir (Şengel, 2010: 171).

Tanım dikkatle incelendiğinde muhasebe eğitiminin teorik ve pratik olmak üzere iki önemli ayağı olduğu görülmektedir. Muhasebe eğitiminin teorik ayağında mali nitelikteki bilginin, kavramların, fonksiyonların, teorilerin, hesapların, mali tabloların, beyannamelerin, defterlerin, belgelerin öğrenilmesi yer almaktadır. Muhasebe eğitiminin pratik ayağında ise öğrenilen tüm teorik bilgilerin tamamının bir araya getirilerek uygulanması süreçleri yer almaktadır.

Türkiye’de kısmî muhasebe eğitimi sunan orta öğretim kurumlarının mevcut durumu Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: 2018-2019 Eğitim-Öğretim Yılında Muhasebe Eğitimi Veren Okul Sayısı

Okul Türü	Okul Sayısı
Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	507
Çok Programlı Anadolu Lisesi	247
Toplam	754

Kaynak: <http://mtegm.meb.gov.tr/tr/okullar.asp?PAGE=Liste>08.04.2019

1.2. Ortaöğretim Muhasebe Alanı Beceri Eğitimi

Beceri eğitimi, mesleki anlamda teorik bilgiler alan kişilerin aldıkları bu bilgileri iş yaşamında kullanma ve uygulama başka bir deyişle, bu bilgileri yaparak-tecrübe ederek davranışa dökme şeklinde tanımlanabilir (Çetin, 2005: 154). Bu anlamda beceri eğitimi eğitim-öğretimin vazgeçilmez unsurlarından biridir. Beceri eğitimi öğrencilere işin yapısını, gereklerini, özelliklerini tanıtmada konusunda önemli rol oynamaktadır (Akoğlan Kozak, 2016: 133).

Mesleki ve teknik eğitimin niteliği ile ülkenin gelişmişlik düzeyi arasında çok güçlü bir bağ bulunmaktadır. Meslek eğitiminde belirlenen amaçlara ulaşılabilmesi adına en çok dikkat edilmesi gereken unsur; verilecek eğitimin uygulamaya yönelik olmasının sağlanmasıdır (Fer, 2000: 22). Muhasebe eğitiminde istenilen seviyeye ulaşabilmek için teorik bilginin yanında pratik bilgiyi de içeren uygulamalara yönelik kazanımlara yer verilmesi gerekir. Muhasebe eğitiminde öğrencilere meslek mensubu olabilmeleri için gerekli olan yeterlilikler verilmeli ve stres altında çalışabilme yolları öğretilmelidir (Çamtosun, 2008: 89).

Beceri eğitimi uygulaması hem öğrenciye hem de beceri eğitimi gördüren işletmeye yararlar sağlamaktadır. İşletmeler beceri eğitimi sayesinde aradıkları nitelikli ara elamanı bulma fırsatına sahip olurken, beceri eğitimi alan öğrenciler ise aşağıdaki fırsatlara ulaşabilirler (Acar & Tuğay, 2007: 3);

- Çalışma şartlarındaki uygulamalara aşina olma,
- Belli bir mesleki çevre oluşturma,
- Meslek gelişimi için şart olan yeterlilik düzeyini gözlemleme,
- Mevcut olan teorik bilgileriyle uygulamada gördüklerini uyumlaştırma,
- Mesleklerini tam tanıma,
- Meslekleriyle alakalı güncel gelişmeleri takip etme,
- Meslekleriyle alakalı kurum ve kuruluşları tanıma.

Bununla birlikte, beceri eğitiminden sonra öğrencilerde bilgi, stratejik düşünme, liderlik, kişilik özellikleri ve iletişim gibi yumuşak becerilerinde ve kişiliklerinde farklılık meydana gelmektedir (Albu vd., 2016: 147). Beceri eğitiminin öğrencilere, mesleki becerilerini pratikte de uygulama olanağı verme, işletmelerin sosyal imkânlarından yararlanabilme, iş bulma olanağının artması, kendine güven duyma, sorumluluk duygusunun gelişmesi, sosyal becerisinin artması, belirli bir ücret alabilme ve sigortalı olabilme olanağı sağlaması gibi faydaları bulunmaktadır. Diğer taraftan öğrencilerin beceri eğitimine bakış açıları genellikle olumludur. Bununla ilgili olarak Endonezya’ da yapılan bir çalışmada, muhasebe öğrencileri ve mezunlarının, beceri eğitiminin beceri geliştirme üzerindeki etkisine ilişkin olumlu algılarının olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Favorieta & Yuniasih, 2018, 31).

İşletme açısından beceri eğitimi uygulamasının faydaları arasında; nitelikli insan gücünü yetiştirme, işgücü katılımı ile işlerini yapabilme, işletme bünyesinde çalışabilecek potansiyel personelleri tanıyabilme gibi fırsatlar sayılabilir (Nayır, 2006: 41). Ayrıca beceri eğitimi alan öğrenciler, işverene ağır iş yükü içerisinde geçici yardım ve tatil ihtiyacını sağlamaktadır. Buna ek olarak, işveren öğrencinin çalışmalarını gözlemleme fırsatı, bu sayede kötü bir istihdam kararı verme olasılığını azaltmakta ve kıdemli muhasebeciler ve denetçiler stajyerlere görev vermek için kendi görevlerini yeniden incelemektedirler. Bu inceleme genellikle şirketin işletim sistemlerinde ve prosedürlerinde gelişmelere yol açmakta ve denetçilere sorumluluklarını hatırlatmaktadır (Thompson, 2011: 55).

Türkiye’de liselerde beceri eğitimi; “İşletmelerde Beceri Eğitimi” dersi adıyla anılır ve notla değerlendirilir. Bu ders 24 kredi olup, öğrencinin diploma notuna etkisi oldukça yüksektir. Ayrıca, ara eleman yetiştirilmesi hususunda 3308 Sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ile gerekli tedbirler alınmıştır. Bu kanuna göre; 10 personel ve üzeri çalışanı olan işletmelerin stajyer öğrenci çalıştırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu kapsamda işletmeler çalışan sayısının en az %5’i oranında stajyer öğrenci çalıştırmakla yükümlüdürler. 10 personelden az çalışanı olan işletmeler de isteğe bağlı stajyer öğrenci çalıştırabilmektedirler.

Genellikle iş yaşamındaki bireyler emir verme, talimat yazma ve yapılan işleri denetleme işlerini yürütürler. Bu nedenle öğrencilerin iş başındaki eğitimlerini yönlendirecek usta öğretici veya eğitici personelin yetiştirilmesi gerekir (Çaylan vd., 2016: 243). İşletmelerde beceri eğitimi, 2002 tarihli Milli Eğitim Bakanlığının Mesleki ve Teknik Eğitim Yönetmeliği Madde 198’ e göre, eğitici personel/usta öğreticilerce yaptırılır. Buna göre eğitici personel/usta öğreticinin görevleri ise şunlardır (<https://bariserdem.blob.core.windows.net/files/7fd46674-65b4-4f44-be52-54aeaab04990.pdf>):

- *İşletmelerde yapılacak beceri eğitiminin plânlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve geliştirilmesi amacıyla kurum ve işletme yetkililerince yapılacak toplantılara katılır.*
- *Teorik konular da dikkate alınarak koordinatör öğretmenle birlikte eğitim uygulamasına ait plânlar yapar ve eğitime başlanılan ilk hafta içinde plânları işletme yetkilisi ile kurum müdürünün onayına sunar.*
- *Öğrenci/kursiyerlerin, işletmelerde yapacakları uygulamalı eğitime devam durumlarını günü gününe izleyerek sonuçlarını işletme yetkililerine bildirir.*
- *Öğrenci/kursiyerlerin başarı durumlarını belirleyerek sonuçlarını işletme yetkililerine bildirir.*
- *Eğitim hizmetlerini mevzuatına göre yürütür, bu konuda kurum ve işletmelerin yapacakları hizmet içi eğitim etkinliklerine katılır.*
- *Eğitim etkinliklerinde, çalışma takvimine uyar.*
- *Göreve gelememeleri durumunda, özürlerini zamanında işletme yetkililerine bildirir.*
- *Beceri eğitiminde her öğrencinin, mesleğin özelliğine göre yaptığı temrin, iş, proje, deney veya hizmetin değerlendirilmesini çizelge üzerinde yapar, öğrenci ile birlikte imzalar ve bu dokümanın yer alacağı birer iş dosyası tutmasını sağlar.*
- *İşletmenin genel işleyişi, üretimi, iş akışı, iş güvenliği konularında öğrencilere bilgi verir.*

Ayrıca, beceri eğitimi sonrası işveren ile yapılacak değerlendirmede, öğrencinin iletişim, problem çözme, takım çalışması, liderlik ve bilgisayar uygulamaları becerileri ile ilgili sorulara cevap aranması gerektiği vurgulanarak sonuçların beceri eğitimi sisteminin geliştirilmesi açısından önemli olduğu ifade edilmektedir (Deborah, 2007: 219).

2. Literatür Taraması

Beceri eğitiminin hedeflerine ulaşabilmesi için, eğitimi veren meslek mensuplarının görüş ve düşüncelerine ilgi göstermek gerekmektedir. Türkiye’ de ve dünyada lisans düzeyindeki stajlarla ilgili birçok çalışma yer alırken, orta öğretim kurumları mesleki beceri eğitimi ile ilgili muhasebe meslek mensuplarının görüşlerinin alındığı çalışma sayısı sınırlıdır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda iki başlık halinde sunulmuştur.

2.1. Türkiye’ de Yapılmış Çalışmalar

Bursa’ da 295 muhasebe meslek mensubuna anket yöntemi ile yapılan ve meslek mensuplarının bakış açısı ile Bursa’ daki Ticaret Meslek Liselerinde verilen muhasebe eğitiminin muhasebecilik mesleğine uygunluğu değerlendirilen bir çalışmada, kayıt tutma ve mevzuat başta olmak üzere dokuz konuda verilen eğitimi oldukça yetersiz, bilgisayar programları konusunda ise bilgili oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca eğitim faaliyetleri ile ilgili konularda meslek mensupları ile daha çok diyalog kurulması gerektiğini belirtmişlerdir (Akbulut vd., 2014: 87).

2016 yılında yayımlanan bir çalışmada ise, Erzurum ilindeki ticaret meslek lisesi öğrencilerinin işletmelerde yaptıkları beceri eğitimi, 235 öğrenciye yönelik yapılan anket uygulaması ile incelenmiştir. Araştırmaya göre işletmelerde öğrencilere, çoğunlukla müfredat ve kendi alanları dışında, devamlı benzer işleri yaptırdıkları ortaya çıkmış ve bu nedenle öğrencilerin beceri eğitimini anlamlı bulmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Yılmaz, 2016: 564).

Diğer bir çalışmada Gaziantep Ticaret Meslek Lisesi son sınıfta okuyan 319 öğrenciyle yapılan anket çalışmasında işletmelerde beceri eğitimi uygulaması ile ilgili öğrencilerin görüşleri alınarak ortaya çıkan öğrencilerin, farklı işler yapma ve işin geneli hakkında bilgi sahibi olma oranının yeterli olmadığı, öğrencilerin çoğunluğunun işletmelerin stajyer öğrencileri eğitmekten çok eğitim dışı işlerini yaptırmak için kullanıldığını ve sürekli aynı işleri yapmanın kendilerini beceri eğitiminden soğuttuğunu, 1/3’ü usta öğreticileri, gelişim

tablosunda yer alan bilgi ve becerileri aktarmada yeterli görmedikleri vb. problemler için çeşitli öneriler sunulmuştur (Özkan & Aksoy, 2015: 299).

235 ön lisans öğrencisi ile staj uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik olarak yapılmış olan diğer bir anket çalışmasında, uygulamaya dönük sorunların; yetersiz koordinatör rehberliği, ucuz işgücü olarak görülmeleri, stajın okuldaki eğitimle uyumsuz olması, sektördeki yoğun çalışma şartları olduğu tespit edilmiştir (Tektaş vd., 2016).

Muhasebe eğitimi ve ara eleman istihdamı sorunu üzerine Mersin’ de 300 muhasebe meslek mensubuyla yapılmış olan bir anket çalışmasında; ders başarısı düşük olan öğrencilerin mesleki eğitimi tercih ettiği, okullardaki muhasebe müfredatının yetersiz olduğu, öğrencilerin temel muhasebe becerilerini kazanamadığı, kişiler arası iletişimin zayıf olduğu, muhasebe paket programı kullanımını bilmediği, ön muhasebe işlemlerini tam olarak yapamadığı, mesleğin icrası için gerekli temel hukuk bilgilerinin olmadığı muhasebede ara eleman ihtiyacının karşılanamadığı, okul ile meslek mensupları arasında kopukluk olduğu, eğitim ve stajda gerekli planlamaların yapılmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Uzun, 2018).

Mesleki eğitim kapsamında bir Ticaret Meslek Lisesi’nde kazandırılması gereken yeterliklerin, işverenlerin veya firma yetkililerinin bakış açısıyla ne ölçüde kazandırıldığını ortaya koymayı amaçlayan bir çalışmada, meslek mensupları tarafından, öğrencilerin okulda aldıkları genel muhasebe eğitimine ilişkin “yasal defterlere kayıt yapabilme, bilanço ve gelir tablosu düzenleme” ve “tekdüzen hesap planında yer alan hesapları tanıma ve kaydetme” gibi işlemlerde yetersiz kaldıkları düşüncesinde oldukları sonucuna ulaşılmıştır (Önal vd., 2017).

Diğer bir çalışmada ise İstanbul’da üç, Eskişehir ve Kütahya’da birer Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde okuyan 426 adet 12.sınıf muhasebe ve finansman öğrencisinin işletmelerde beceri eğitimi hizmet kalitesine yönelik beklentileri SERVQUAL yöntemiyle tespit edilmiş ve eğitimin sonunda algıları belirlenmiştir. Beceri eğitimi hizmet kalitesine yönelik beklenti ve algılarında demografik özelliklerine göre anlamlı farklılık var olup olmadığının tespiti için ANOVA testi yapılarak, öğrencilerin beceri eğitimi aldıkları kurum, eğitim bölgesi ve meslek lisesi tercih sebebi değişkenlerinde beklenti boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmazken, hizmet kalitesi algı boyutlarında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Sevim vd., 2018).

2.2. Yurtdışında Yapılmış Çalışmalar

1999 da Amerika’ da üç büyük muhasebe organizasyonu ve en büyük 5 denetim firmasının bir araya gelerek yaptırdığı bir ulusal anket araştırmasında en iyi eğitim inovasyonunun “staj” olduğu ortaya çıkmış ve bu sonuçlara uygun olarak öğrencilere verilmesi gereken eğitimde nelerin daha çok önemli olduğuna dair 76 muhasebeci ve 32 işveren ile yaptığı anket araştırmanın sonucunda, en yüksek ihtiyaç duyulan dört mesleki beceri; analitik / eleştirel düşünme, yazılı iletişim, sözlü iletişim ve karar verme, en önemli üç teknoloji becerisi; Excell, Word ve Windows, en iyi eğitim inovasyonunun ise staj olduğu sonuçları tekrarlanmıştır (Burnett, 2003).

Birleşik Arap Emirlikleri’ nde bir üniversitedeki öğrenci stajlarının sonrasındaki eğitim üzerindeki etkisini araştıran başka bir çalışmada; öğrencilerin muhasebe stajı sonrası ders performansı, staj tecrübesi olmayan öğrencilerle karşılaştırılmış buna göre genel not ortalamasında ve muhasebe derslerinde staj yapmış öğrencilerin staj yapmamış öğrencilerden önemli ölçüde daha iyi olduğu sonucuna ulaşılmış ve işverenlerin staj eğitimini, işe alınacak genç mezunların belirlenmesi için bir platform olarak kullanılabileceği ifade edilmiştir (Ebied, 2004).

Moghaddam (2011); çeşitli çalışmaların bulgularına atıfta bulunarak, dört adet kariyere hazırlık becerisi kategorisinin olduğunu ifade etmiştir. Bunlar; iletişim becerileri, akademik beceriler, kişilerarası beceriler ve iş edinme becerileridir. Moghaddam’a göre, etkili bir staj programı, bu becerileri sağlayabilmeli ve / veya geliştirebilmeli ayrıca öğrencileri mezun olduktan sonra gerçek hayattaki zorluklarla yüzleşmeye hazırlayabilmelidir.

Maertz vd. (2014) işverenler ile yaptıkları araştırmada, stajdan sonra tam zamanlı olarak bir stajyer istihdam etmenin, işe alım konusunda tasarruf sağlayacağını, vergisel avantajını, stajyerlikten gelen çalışanların staj yapmadan alınan çalışanlara göre daha sadık olduklarını ve işyeri için “taze kan” sağladıklarını, ancak öğrencinin yetersiz ve ilgisiz olduğu durumlarda stajın işverenler için zaman israfı da olabileceğini söylemişlerdir.

İşverenlerin pazarlama stajyerlerini ve staj uygulamasını nasıl algıladıklarını tespit etmek için, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki 352 yönetici ile yapılan bir araştırmada katılımcılar, staj programlarını en etkin işe alım metodu olarak değerlendirmişler ve staj programlarına sahip şirketlerin gelecekte işe alım oranlarını artırması ihtimalini yükselteceğine inandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca sosyal ağlar da dahil olmak üzere stajyerleri işe almak için

tercih edilen yöntemleri tanımanın önemini vurgulamışlardır (Swanson vd., 2011).

Texas Midwestern Üniversitesi'nde muhasebe beceri eğitimi almış 33 öğrenci üzerinde yapılan bir anket çalışmasında, iş için gerekli bilgiler (zor beceriler) ve iletişimsel yeteneklerindeki (yumuşak beceriler) değişim araştırılmış ve işverenlerin işe alımda uzun staj dönemi geçiren öğrencileri tercih ettiği, öğrencilerle ilgili olarak insanlarla konuşma ve yazılı iletişim kurma yeteneğinin de staj sonunda arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Pernsteiner, 2015).

Kuala Lumpur Üniversitesi'ndeki 116 muhasebe öğrencisi ile yapılan anket çalışmasında işverenlerin staj programına yönelik alguları araştırılmış, işverenlerin öğrencilere 6 aylık staj performans notunun bildiri ile olumlu bir şekilde ilişkili olduğu ayrıca öğrencilerin kendilerini sektöre hazırlamada ve üniversitenin staj program yapısını geliştirmesinde işveren algısının önemli olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır (Mohaidin vd., 2017).

Malezya'da muhasebe meslek mensuplarına uygulanan anket ile, stajyerlerin kişilik özellikleri ile bilişsel becerileri ve muhasebe bilgileri ile ilgili memnuniyet düzeyini belirlemeyi amaçlayan bir çalışmada, iş yapma becerisi, iş sorumluluğu ve iş bilgisi ile ilgili meslek mensuplarının çoğunlukla stajyerlerin performansından memnun oldukları ancak fikirlerini iletme ve teknik rapor hazırlama konusunda stajyerlerin problemlerle karşılaştıkları tespit edilmiştir (Sawani vd., 2016).

3. Muhasebe Meslek Mensuplarının Ortaöğretim Muhasebe Alanı Beceri Eğitimine Bakış Açıklarına Yönelik Ampirik Bir Çalışma

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

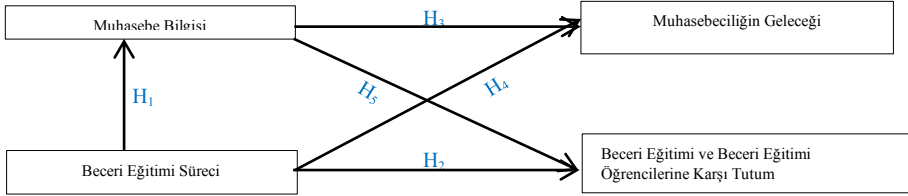
Bu çalışmanın amacı; beceri eğitimi vermiş ya da halen vermekte olan muhasebe meslek mensuplarının öğrencilerin aldıkları beceri eğitimi ile ilgili düşüncelerini tespit etmeye çalışmaktır. Beceri eğitime katılmış öğrencilerin bu eğitim ile elde ettikleri beceri ve yeterlilik düzeyleri hakkında pek çok çalışma bulunmakla beraber, bu çalışmalarda çoğunlukla öğretmenler ve öğrencilerin düşünceleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmanın önemi, beceri eğitiminin muhasebe meslek mensupları tarafından nasıl değerlendirildiğini ortaya çıkarmaktır.

3.2. Metodoloji

Bu araştırmada demografik bilgilerle ilgili sorular ve beceri eğitimi süreci ile ilgili on dokuz ifadeden oluşan anket ile ortaöğretim düzeyindeki öğrenciler tarafından alınan muhasebe beceri eğitimi ile ilgili, öğrenci istihdam etmiş muhasebe meslek mensuplarının görüşleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bakımdan araştırma betimsel bir araştırmadır. Araştırmada ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. Muhasebe meslek mensuplarının muhasebe alanı beceri eğitimine bakış açıları, beceri eğitimi öğrencileriyle ilgili memnuniyet düzeyleri, muhasebe mesleğinin geleceği ve beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe mesleğine karşı ilgisi araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

Çalışmada; öğrencilerin mevcut muhasebe bilgi düzeyleri, öğrencilerin beceri eğitimi sürecindeki faaliyetleri, meslek mensuplarının beceri eğitimi süreci ve beceri eğitimi öğrencileriyle ilgili tutumları ve muhasebe mesleğinin gelecekteki konumu ana faktörler belirlenmiştir.

Araştırmanın modeli Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1: Araştırmanın Modeli

Araştırma kapsamında kurgulanan hipotezler şunlardır:

H₁: Beceri eğitimi sürecinin olumlu olarak geçmesi beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe bilgisini pozitif olarak etkilemektedir.

H₂: Beceri eğitimi sürecinin olumlu olarak geçmesi muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimi ve beceri eğitimi öğrencilerine karşı tutumunu pozitif olarak etkilemektedir.

H₃: Beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe bilgisinin artması, muhasebe meslek mensuplarının muhasebeciliğin geleceği ile ilgili algısını pozitif yönde etkilemektedir.

H₄: Beceri eğitimi sürecinin olumlu olması muhasebe meslek mensuplarının muhasebeciliğin geleceği ile ilgili algılarını pozitif yönde etkilemektedir.

H₅: Öğrencilerin muhasebeye ilişkin temel becerileri okullarında edinmiş olmaları muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimine ve beceri eğitimi öğrencilerine olan tutumunu pozitif yönde etkilemektedir.

3.2.1. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini İstanbul ilinde faaliyet gösteren İstanbul Serbest Muhasebeciler ve Mali Müşavirler Odasına kayıtlı toplam 38.605 serbest muhasebeci ve serbest muhasebeci mali müşavir oluşturmaktadır (www.muhasbedr.com). Anket kolayda örnekleme yöntemi kullanılarak 275 meslek mensubuna gönderilmiş, 218 meslek mensubu anketi cevaplamış ancak 8 anket geçersiz bulunarak toplamda 210 anket analize dâhil edilmiştir. Sonuç olarak ulaşılan örneklem sayısı, %7 hata payı, %95 güven düzeyi ile evreni temsil yeteneğine sahiptir (Ural & Kılıç, 2013).

Veriler anket tekniği ile toplanmıştır. Anketler araştırmacı tarafından 2016 Mart-Haziran döneminde yüz yüze veya internet yoluyla muhasebe meslek elemanlarına ulaştırılmış ve aynı yöntemle geri toplanmıştır. Ankette kişisel ve mesleki bilgilerle ilgili 6, çalışma ortamına ait 8 soru yer alırken, beceri eğitimine ilişkin 19 ifade yer almaktadır.

Bu ölçeğin tüm boyutlarının güvenilirliği için Cronbach's Alpha istatistiği kullanılmıştır. Ölçeğin tümünün güvenilirliği 0,82, "beceri eğitimi süreci" boyutunun güvenilirliği 0,76, "muhasebe bilgisi" boyutunun güvenilirliği 0,77, "muhasebeciliğin geleceği" boyutunun güvenilirliği 0,76 ve "beceri eğitimi ve beceri eğitimi öğrencilerine karşı tutum" boyutunun güvenilirliği 0,62'dir. Bu değerler ölçeğin ve boyutlarının güvenilir olduğunu göstermektedir. Literatürden derlenen anket formundaki bu ifadelerin, yapılan güvenilirlik testi ile oldukça güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kalaycı, 2010: 405). Ankette 1-Kesinlikle Katılıyorum...5-Kesinlikle Katılmıyorum şeklinde 5'li Likert Ölçeği kullanılmıştır.

3.2.2. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler istatistik paket programı ve yapısal eşitlik paket programı ile analiz edilmiştir. Analiz için, yüzde analizi, frekans analizi, korelasyon analizi, güvenilirlik analizi, açıklayıcı faktör analizi ve regresyon analizi yapılmıştır.

Ölçeğe açıklayıcı faktör analizi uygulanmadan önce uygunluk testi kapsamında KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) testi ve Bartlett Küresellik testi uygulanmıştır. Sonuçlar incelendiğinde değişkenler tarafından oluşturulan ortak

varyans miktarını bildiren KMO değeri $0,773 > 0,70$ olarak bulunmuştur. Bu değer 1,00'a yakın olması verinin faktör analizi için uygun olduğunu gösterirken, 0,50'nin altına düşmesi bu veriler ile faktör analizi yapmanın yanlış olacağını belirtmektedir ve Bartlett küresellik testi (Bartlett's Test of Sphericity) değeri ve onun anlamlılığı ise değişkenlerin birbirleri ile korelasyon durumunu ölçer. Bu değer anlamlılığı, $p = 0,10$ ve üzerinde ise, bu verilerle faktör analizi yapmanın uygun olmadığı söylenebilir. Çalışmada ($p = 0,00 < 0,05$) anlamlı olduğu için faktör analizi gerçekleştirilmiştir. Faktör analizi için temel bileşenler analizi ve varimax döndürme tekniği kullanılmıştır.

Faktör analizi sonucunda öz değerleri 1'den büyük, toplam varyansın %72,293'ünü açıklayan dört faktörlü yapı elde edilmiş ve isimlendirilmeleri şu şekilde yapılmıştır;

1. Faktör: Muhasebe Bilgisi,
2. Faktör: Beceri Eğitimi Süreci,
3. Faktör: Muhasebecinin Geleceği,
4. Faktör: Beceri Eğitimi ve Beceri Eğitimi Öğrencilerine Karşı Tutum.

Sosyal bilimlerde yapılan çok faktörlü ölçek yapılarında %40 ile %60 arasında değişen toplam varyans oranları yeterli kabul edilmektedir (Tavşancıl, 2002). %72,293 varyans oranı, bu ölçüte dayalı olarak, anketin muhasebe meslek mensuplarının algılarını kabul edilebilir düzeyde ölçtüğünü göstermektedir. Aşağıda faktör yükleri ve diğer sonuçlar Tablo 1'de sunulmuştur. Buna göre, faktörlerin göreceli önemi birbirlerine yakın olmakla beraber en yüksek öneme sahip olan faktör "Muhasebe Bilgisi" dir.

Tablo 1: Faktör Analizi Sonuçları

	Faktör Yükleri
Muhasebe Bilgisi	
BE1 Öğrenciler beceri eğitimi öncesi temel muhasebe bilgilerini okullarında öğrenmişlerdir.	,830
BE2 Beceri eğitimi öğrencileri okullarında gördükleri teorik bilgiyi beceri eğitiminde uygulamaktadırlar.	,715
BE3 Beceri eğitimi öğrencileri muhasebenin genel işleyişine hakimdirler.	,746
Beceri eğitimi Süreci	
BE4 Beceri eğitimi öğrencileri sözleşmesindeki hak, yükümlülük ve sorumluluklarını bilirler.	,648
BE7 Beceri eğitimi öğrencileri, devam-devamsızlığa dikkat etmektedirler.	,674

BE8	Beceri eğitimi öğrencileri, işyeri ortamına rahatlıkla uyum sağlayabiliyorlar.	,823
BE9	Beceri eğitimi öğrencilerinin iş ortamımıza verdiği katkıdan memnunuz.	,659
BE10	Beceri eğitimi süresi istenilen amaçlara ulaşabilmek için yeterlidir.	,490
BE11	Beceri eğitimi öğrencileri beceri dosyası tutmaktadırlar.	,544

Muhasebeciliğin Geleceği

SG1	Beceri eğitimi öğrencileri kanaatimce muhasebe mesleğini icra edeceklerdir.	,701
SG2	Muhasebe mesleğinin popülerliği gün geçtikçe artmaktadır.	,841
SG3	Beceri eğitimi öğrencilerinin mesleğe olan ilgisi gün geçtikçe artmaktadır.	,788

Beceri eğitimi ve Beceri eğitimi öğrencilerine karşı tutum

SG4	Bundan sonraki süreçte de lise muhasebe beceri eğitimi öğrencileri çalıştırırım.	,670
SG6	TÜRMOB ile MEB'in muhasebe eğitiminde ortaklaşa hareket etmesi gerekir.	,765
SG7	Beceri eğitimi dönemi, öğrencinin bundan sonraki hayatına olumlu katkılar sağlar.	,695
SG8	Beceri eğitimi biten öğrencileri istemeleri halinde sürekli istihdam ederim.	,453

Faktör öz değerleri (Eigenvalue)	2,878	2,247	2,078	1,937
Faktörlere ait açıklanan varyans değerleri (%)	17,989	14,047	12,990	12,108
Açıklanan toplam varyans değeri (%)	72,293			
KMO değeri	,773			
Bartlett Küresellik Testi Değeri	985,913			

Çalışmaya başlangıçta 19 maddeli ölçek ile başlanmış ancak daha sonra güvenilirliği düşüren 3 madde çıkarılarak araştırmaya 16 maddeli ölçek ile devam edilmiştir. Ölçekten çıkartılan 3 ifade aşağıda yer almaktadır.

- BE5: Okullarda verilen birçok muhasebe konusu gereksiz ve faydasızdır.
- BE6: Koordinatör öğretmenler beceri eğitimi öğrencileri ile yakından ilgilenmektedirler.
- SG5: Muhasebe müfredatı ihtiyaçlara cevap vermekte yetersiz kalmaktadır

Muhasebe meslek mensuplarının ortaöğretim muhasebe alanı beceri eğitimine bakış açılarını belirlemeye yönelik olarak oluşturulan ölçeğin faktör analizi sonuçlarına göre; birinci faktör grubunun muhasebe bilgisi ile ilgili ifadelerden oluştuğu, dolayısıyla “Faktör 1: Muhasebe Bilgisi” olarak

isimlendirilen bu grupta en yüksek faktör yükünün “Öğrenciler beceri eğitimi öncesi temel muhasebe bilgilerini okullarında öğrenmişlerdir.” ifadesine ait ve 0,830 seviyesinde olduğu, en düşük faktör yükünün ise, “Beceri eğitimi öğrencileri okullarında gördükleri teorik bilgiyi beceri eğitiminde uygulamaktadırlar.” ifadesine ait ve 0,715 seviyesinde olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, birinci faktör grubundaki değişkenlerin faktör yükleri 0,700’ün üzerindedir.

Faktör analizi sonuçlarına göre; ikinci faktör grubunun beceri eğitimi süreci ile ilgili ifadelerden oluştuğu, dolayısıyla “Faktör 2: Beceri eğitimi Süreci” olarak isimlendirilen bu grupta en yüksek faktör yükünün “Beceri eğitimi öğrencileri, işyeri ortamına rahatlıkla uyum sağlayabiliyorlar.” ifadesine ait ve 0,823 seviyesinde olduğu, en düşük faktör yükünün ise, “Beceri eğitimi süresi istenilen amaçlara ulaşabilmek için yeterlidir.” ifadesine ait ve 0,490 seviyesinde olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, ikinci faktör grubundaki değişkenlerin faktör yükleri 0,823 ile 0,490 arasında gerçekleşmiştir.

Faktör analizi sonuçları incelendiğinde; üçüncü faktör grubunun muhasebeciliğin geleceği ile ilgili ifadelerden oluştuğu, dolayısıyla “Faktör 3: Muhasebeciliğin Geleceği” olarak isimlendirilen bu grupta en yüksek faktör yükünün “Muhasebe mesleğinin popülerliği gün geçtikçe artmaktadır.” ifadesine ait ve 0,841 düzeyinde olduğu, en düşük faktör yükünün ise, “Beceri eğitimi öğrencileri kanaatimce muhasebe mesleğini icra edeceklerdir.” ifadesine ait ve 0,701 seviyesinde olduğu görülmektedir. Sonuç olarak üçüncü faktör grubundaki değişkenlerin faktör yükleri 0,841 ile 0,701 arasında gerçekleşmiştir.

Yine faktör analizi sonuçları incelendiğinde; dördüncü faktör grubunun beceri eğitimi öğrencilerine karşı meslek mensuplarının tutumu ile ilgili ifadelerden oluştuğu, dolayısıyla “Faktör 4: Staj ve Stajyerlere Karşı Tutum” olarak isimlendirilen bu grupta en yüksek faktör yükünün “TÜRMOB ile MEB’in muhasebe eğitiminde ortaklaşa hareket etmesi gerekir.” ifadesine ait ve 0,765 seviyesinde olduğu, en düşük faktör yükünün ise, “Beceri eğitimi biten öğrencileri istemeleri halinde sürekli istihdam ederim.” ifadesine ait ve 0,453 seviyesinde olduğu görülmektedir. Sonuç olarak üçüncü faktör grubundaki değişkenlerin faktör yükleri 0,765 ile 0,453 arasında gerçekleşmiştir.

3.3. Bulguların Değerlendirilmesi

3.3.1. Demografik Bulgular

Tablo 2’ de yer aldığı üzere medeni durum ile cinsiyete göre dağılım incelendiğinde katılımcıların evli-erkek oranının %46 (96 kişi) olduğu belirlenmiştir. Bunu %23 ile (49 kişi) evli-kadın, %20 ile (43 kişi) bekar-kadın ve %10 ile (22 kişi) bekar-erkek takip etmektedir. Eğitim durumları incelendiğinde ankete katılanların yaklaşık %76’ sının lisans mezunu olduğu, buna göre eğitim seviyesinin yüksek olduğu söylenebilir. Yaş dağılımı incelendiğinde ise %39,4 ile 31-40 yaş grubunun çoğunlukta olduğu söylenebilir. Unvana göre dağılım incelendiğinde ise katılımcıların yaklaşık %41’inin Mali Müşavir, yaklaşık %35’inin Muhasebe Personeli, yaklaşık %19’unun Muhasebe Müdürü, yaklaşık %5’inin ise Ön Muhasebe Elemanı olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Araştırmanın Demografik Bulguları

Demografik Değişken	Frekans	Yüzde	Demografik Değişken	Frekans	Yüzde		
Medeni Durum ve Cinsiyet	Evli-Erkek	96	45,5	Eğitim	İlköğretim	3	1,4
	Evli-Kadın	49	23,2		Ortaöğretim	30	14,4
	Bekâr-Erkek	22	10,4		Lisans	160	76,1
	Bekâr-Kadın	43	20,9		Lisansüstü	17	8,1
Toplam	210	100,0	Toplam	210	100		
Yaş	18-30 yaş	56	26,5	Unvan	Mali Müşavir	87	40,6
	31-40 yaş	83	39,4		Muhasebe Müdürü	39	18,8
	41-50 yaş	54	25,6		Muhasebe Personeli	73	35,3
	51 ve üstü	18	8,5		Ön Muhasebe Elemanı	11	5,3
	Toplam	210	100,0		Toplam	210	100,0

3.3.2. Meslek Mensuplarıyla İlgili Bulgular

Tablo 3’ te yer aldığı üzere muhasebe meslek mensuplarının çalışma süreleri incelendiğinde %46,6’ sının 12 yıl ve üstü mesleki deneyime sahip olduğu belirlenmiştir. Bunu %22,9 ile 8-11 yıl mesleki deneyime sahip olanlar, %17,6 ile 4-7 yıl mesleki deneyime sahip olanlar ve %12,9 ile 1-3 yıl mesleki deneyime sahip olanlar takip etmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının çalışılan ortama göre dağılımları incelendiğinde %42’ sinin özel sektörde muhasebe departmanında, %40,1’ inin mali müşavirlik bürosunda çalıştıkları belirlenmiştir.

Tablo 3: Meslek Mensubuyla İlgili Bulgular

Mesleki Değişken		Frekans	Yüzde	Mesleki Değişken		Frekans	Yüzde
Çalışma Süresi	1-3 Yıl	27	12,9	Yapılan Stajlar	Meslek	103	48,8
	4-7 Yıl	37	17,6		Üniversite	91	43,3
	8-11 Yıl	48	22,9		Lise	94	44,5
	12 Yıl	98	46,6		Yapmadım	28	13,3
	ve üstü						
Toplam		210	100,0				
Çalışılan Ortam	Büro (Bağımsız)	83	40,1	Beceri eğitimi öğrencisi istihdam nedenleri	Eğitime destek	101	48,3
	Özel Sektör (Bağımlı)	88	42,0		İş yüküne destek	90	43,0
	Kamu Sektör	25	11,6		Ucuz işgücü	11	4,8
	Diğer	14	6,3		Hatır, rica	8	3,9
	Toplam	210	100,0		Toplam	210	100,0

Katılımcıların yaptıkları stajlara göre dağılım incelendiğinde yaklaşık %49'unun mali müşavirlik stajı yaptığı, yaklaşık %44' ünün lise stajı yaptığı ve yaklaşık %43' ünün ise üniversite stajı yaptığı tespit edilmiştir. Son olarak muhasebe meslek mensuplarının, beceri eğitimi öğrencisi istihdam nedenleri incelendiğinde ise yaklaşık % 48' inin eğitime destek, yaklaşık %43' ünün işgücüne destek ve %10' unun ucuz işgücü sağlamak gibi sebeplerden dolayı beceri eğitimi öğrencisi istihdam ettikleri belirlenmiştir. Buna göre muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimi öğrencisi istihdam etmesindeki en önemli etkenin eğitime destek vermek olduğu söylenebilir.

3.3.3. Beceri Eğitimi Öğrencileriyle İlgili Bulgular

Tablo 4'te görüldüğü gibi Muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimi öğrencisi çalıştırma sıklığı incelendiğinde yaklaşık %53' ünün her dönem beceri eğitimi öğrencisi çalıştırdığı belirlenmiştir. Beceri eğitimi öğrencisine ödenen ücretler incelendiğinde ise yaklaşık %78 'inin asgari ücretin yüzde otuzunu ödediği tespit edilmiştir. Beceri eğitimi öğrencisinde aranan özelliklere bakıldığında, yaklaşık %32' sinin ders başarısını önemseydiği, yaklaşık %30' unun sosyal ve aktif olmasını ve yaklaşık %22' sinin öğrencilerden referans talep ettiği görülmektedir. İşyerinde beceri eğitimi öğrencisine sunulan imkânlar açısından incelendiğinde ise yaklaşık %48' ine çalışma masası ve yaklaşık %42' sine

bilgisayar verildiği belirlenmiştir. Beceri eğitimi öğrencisi temininin ise daha çok şahsi ilişkiler ve okullar aracılığıyla sağlandığı söylenebilir.

Tablo 4: Beceri Eğitimi Öğrencisiyle İlgili Bulgular

Mesleki Değişken	Frekans	Yüzde	Mesleki Değişken	Frekans	Yüzde	
Beceri eğitimi öğrencisi çalıştırma sıklığı	Sadece bu dönem	18	8,6	Çalışma masası	170	48
	Nadiren	41	19,6	Bilgisayar	149	42
	Sıklıkla	39	18,7	Muhasebe oturum şifresi	42	8
	Her dönem	112	53,1	Diğer	46	9
Toplam	210	100,0				
Beceri eğitimi öğrencisine ödenen ücret	Asgari ücretin tamamı	9	4,4	Okulla iletişim	114	54,3
	Asgari ücretin %50'si	25	11,2	Şahsi başvuru	112	53,3
	Asgari ücretin %30'u	168	78,7	Önceki öğrenciler aracılığıyla	36	17,1
	Hiç ödenmiyor	8	3,8	Diğer	42	20
Toplam	210	100				
Beceri eğitimi öğrencisinde aranan özellik	Ders başarısı	68	32	Evrak tasnifi	134	63,8
	Sosyallik-Aktiflik	63	30,1	Muhasebe işlemleri	29	13,8
	Referans	46	22,3	Evrak getir- götür	10	4,8
	Diksiyon-Hitabet	33	15,5	Ofisboy işlemleri	37	17,6
Toplam	210	100	Toplam	210	100	

3.3.3. İlişki Analizi

Tablo 5 incelendiğinde, Model 1'de "Beceri eğitimi ve Beceri Eğitimi Öğrencisine Karşı Tutum" üzerinde en etkili boyut olarak, "Muhasebe Bilgisi"

pozitif yönlü düşük ilişkili olarak ($\beta = 0.16$) saptanmıştır. Bununla birlikte, determinasyon katsayısı ($R^2 = 0,19$) olarak hesaplanmış olup, beceri eğitimi ve beceri eğitimi öğrencisine karşı tutumun %19'unun muhasebe bilgisi boyutları tarafından açıklandığı söylenebilir. Buna göre muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimi ve beceri eğitimi öğrencisine karşı tutumunda muhasebe bilgisinin etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Tablo 5 Model 2'de ise "Muhasebe Bilgisi" nin, "Muhasebeciliğin Geleceği" üzerindeki etkisini ortaya çıkarmak için yine bir regresyon analizi yapılmış ve aralarındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0,01$). Model 2'deki analiz sonucuna göre muhasebeciliğin geleceği üzerindeki en etkili boyut pozitif yönlü, orta düzeyde bir ilişkisi olan ($\beta = 0.42$) "Muhasebe Bilgisi" dir. Buna ek olarak, determinasyon katsayısı ($R^2 = 0,23$) olarak bulunmuş olup, "Muhasebeciliğin Geleceği" nin %23'ünün "Muhasebe Bilgisi" tarafından açıklandığı söylenebilir. Buna göre muhasebeciliğin geleceği üzerinde muhasebe bilgisinin etkisi vardır.

Tablo 5: Regresyon Analizi Sonuçları

Model 1	B	SE	β	t	Sig.
Constant	2,451	0.246		10,101	0.00**
Muhasebe Bilgisi	0.10	0.042	0.16	,242	0.809
Beceri Eğitimi Süreci	0.14	0.06	-0.21	6,528	0.00**

R= 0.449 R² = 0.202 adjusted R² = 0.194 standard error = 0.55 Bağımlı Değişken: Beceri Eğitimi
Ve Beceri Eğitimi Öğrencisine Karşı Tutum * $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ level

Model 2	B	SE	β	t	Sig.
Constant	1,039	0.395		2,633	0.009*
Muhasebe Bilgisi	0.445	0.069	0.426	6,446	0.00**
Beceri Eğitimi Süreci	0.188	0.102	0.122	-1,850	0.066

R= 0.489 R² = 0.239 adjusted R² = 0.232 standard error = 0.89 Bağımlı Değişken: Muhasebeciliğin Geleceği * $p < 0.05$ ** $p < 0.01$ level

Tablo 6 incelendiğinde "Muhasebe Bilgisi" ile "Beceri Eğitimi Süreci" arasında istatistiki olarak anlamlı, pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır ($r = 0,405$; $p < 0,01$). Yani, muhasebe bilgisi arttıkça beceri eğitimi sürecinin daha verimli geçeceği söylenebilir.

Ayrıca "Muhasebe Bilgisi" ile "Muhasebeciliğin Geleceği" arasında istatistiki olarak anlamlı, pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır ($r = 0,476$; $p < 0,01$). Yani, muhasebe bilgisi arttıkça beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe alanında gelecek sahibi olabileceği söylenebilir.

Son olarak, “Beceri Eğitimi Süreci” ile “Muhasebeciliğin Geleceği” arasında istatistiki olarak anlamlı, pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki olduğu sonucu ortaya çıkmıştır ($r=0,295$; $p<0,01$). Yani, beceri eğitimi süreci iyileştiğinde beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe alanında gelecek sahibi olabileceği söylenebilir.

Tablo 6: Korelasyon Analizi Sonuçları

Boyutlar	Ort.	Std. Sapma	1	2	3	4
1.Muhasebe Bilgisi	3,55	,97	1			
2.Beceri Eğitimi Süreci	4,12	,66	,405**	1		
3.Muhasebeciliğin Geleceği	3,39	1,02	,476**	,295**	1	
4.Beceri Eğitimi ve Beceri Eğitimi Öğrencilerine Karşı Tutum	4,16	0,61	,196	-,015	,186**	1

3.3.4. Farklılık Analizleri

Muhasebe meslek mensuplarının demografik özelliklerine göre işletmelerde beceri eğitimine bakış açısında bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla t testi ve ANOVA testi yapılmıştır. Tablo 7’ de sonuçları verilen bu testlere göre, sadece medeni durum ve cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark bulunmuştur. Yaş, eğitim durumu, meslek unvanı ve kıdeme göre anlamlı ve açıklanabilir bir farklılık görülmemektedir.

Bu farkta yapılan Post Hoc testi sonuçlarına göre, Muhasebe Bilgisi için Evli Bayan ve Bekar Bayanların ortalamalarının farklılığından, Beceri Eğitimi Süreci için, Bekar Erkek ve Evli Bayanların ortalamalarının farklılığından ve Beceri Eğitimi ve Beceri Eğitimi Öğrencilerine Karşı Tutum için, Evli Bayan ve Bekar Bayanların ortalamalarının farklılığından meydana geldiği söylenebilir.

Tablo 7: ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi (df)	F	Anlamlılık
Muhasebe Bilgisi	Gruplar Arası	8,601	3	3,075	,029
	Gruplar İçi	192,057	206		
	Toplam	200,658	209		
Beceri Eğitimi süreci	Gruplar Arası	4,326	3	3,354	,020
	Gruplar İçi	88,575	206		
	Toplam	92,901	209		
Muhasebeciliğin Geleceği	Gruplar Arası	3,142	3	1,002	,393
	Gruplar İçi	215,283	206		
	Toplam	218,425	209		
	Gruplar Arası	3,860	3	3,537	,016

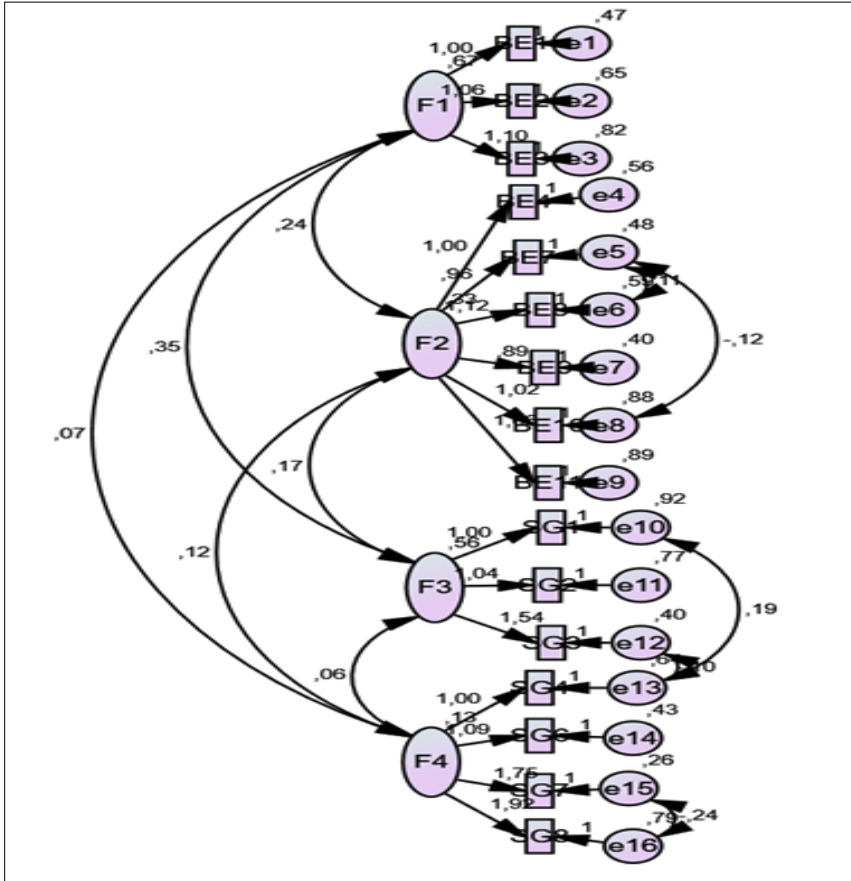
Beceri Eğitimi ve	Gruplar İçi	74,931	206
Beceri Eğitimi	Toplam	78,792	209
Öğrencilerine Karşı			
Tutum			

*p<,05

Muhasebe Bilgisi faktörü evli kadınlar ile bekâr kadınlar arasında anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p= 0,029<0,05$). Bekâr erkekler ile evli kadınların staj sürecine yönelik düşünceleri istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p= 0,020<0,05$). Beceri Eğitimi ve Beceri Eğitimi Öğrencilerine Karşı Tutum faktörü, evli kadınlar ile bekâr kadınlar anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p= 0,016<0,05$).

3.3.5. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Faktörler ve faktör yüklerinin bulunması amacıyla yapılan doğrulayıcı faktör analizi ile ölçeğin dört faktörlü yapısı doğrulanmıştır.

Şekil 1: Yapısal Eşitlik Modeli Faktörleri ve Faktör Yükleri

Yapısal eşitlik modeli faktörleri ve faktör yükleri Şekil 2’ de yer almaktadır.

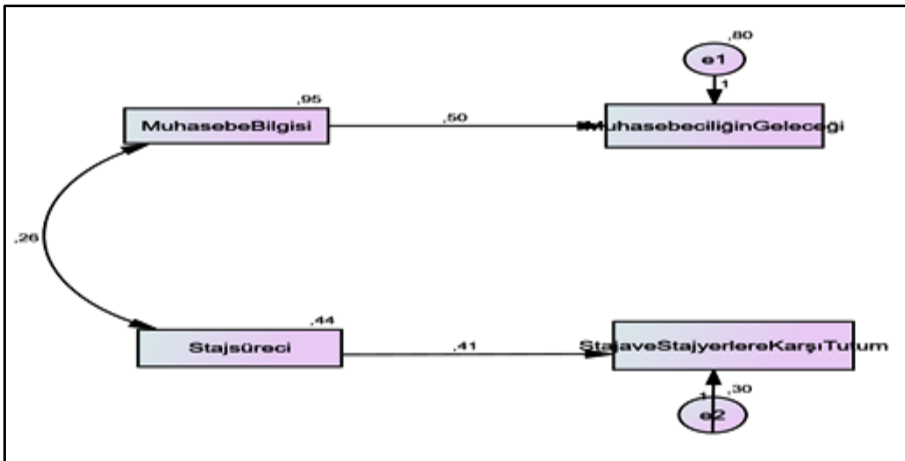
Tablo 8. Doğrulayıcı faktör analizi için uyum indeksleri

χ^2	df	p	χ^2/df	GFI	CFI	NFI	IFI	RMSEA
169,298	93	,000	1,82	,91	,91	,83	,92	,063

Tabloda verilen uyum indeksleri incelendiğinde tümü kabul edilebilir sınırlar içerisinde. Tablo 8’ deki toplam örneklem için hazırlanan modelin uyum indeksleri incelendiğinde; χ^2/df değeri 3’ün aşağısında kaldığından kabul edilebilir bir uyum sağlandığını, GFI değerinin 0,91 olması yine kabul edilebilir bir uyumun sağlandığını, CFI değerinin 0,91 olması iyi bir uyumun sağlandığını ve RMSEA değerinin 0,06 olması kabul edilebilir bir uyumun sağlandığını göstermiştir. Sonuçta ortaya çıkan bu uyum indeksleri, modelin iyi bir uyuma sahip bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 9. Etki Analizi-Modelin Testi

			Estimate	S.E.	C.R.	P	Label
Muhasebeciliğin Geleceği	<--	Muhasebe Bilgisi	,497	,063	7,844	***	
Beceri Eğitimi ve Öğrencilerine Karşı Tutum	<--	Beceri eğitimi süreci	,414	,057	7,282	***	

Şekil 2: Etki Analizi Sonuçları

Tablo 9’ daki Etki Analizi-Modelin Testi incelendiğinde muhasebe bilgisinin muhasebeciliğin geleceğine etkisi istatistiki olarak anlamlıdır. Aynı şekilde beceri eğitimi sürecinin, beceri eğitimi ve beceri eğitimi öğrencilerine karşı tutum üzerindeki etkisi istatistiki olarak anlamlıdır. Şekil 3’ teki etki analizi sonuçlarına göre Muhasebe Bilgisinin Muhasebeciliğin Geleceği üzerinde, Beceri Eğitimi Sürecinin, Beceri Eğitimi ve Beceri Eğitimi Öğrencilerine Karşı Tutum üzerinde etkisi bulunmaktadır. Aşağıda verilen uyum indeksleri de istatistiki olarak modelin doğruluğunu test etmektedir ve Tablo 10’ da yer alan sonuçlar kabul edilebilir sınırlar içerisinde.

Tablo 10: Yol Analizi İçin Uyum İndeksleri

χ^2	df	p	χ^2/df	GFI	CFI	NFI	IFI	RMSEA
4,285	3	,232	1,428	,99	,99	,97	,99	,045

Tablo 10’ daki toplam örneklem için modelin uyum indeksleri incelendiğinde; χ^2 / df değeri 3’ün altında olduğu için iyi bir uyum olduğunu, GFI değerinin 0,99 olması yine iyi bir uyumun olduğunu, CFI değerinin 0,99 olması iyi bir uyumun olduğunu ve RMSEA değerinin 0,045 olması iyi bir uyumun olduğunu göstermiştir. Elde edilen sonuçlar modelin iyi bir uyuma sahip olduğunu ortaya koymuştur.

Araştırma kapsamında oluşturulan hipotezlerin kabul/ret durumu Tablo 11’ de verilmiştir.

Tablo 11. Hipotezlerin Kabul veya Ret Durumu

Hipotez	Durum
H₁ Beceri eğitimi sürecinin olumlu olarak geçmesi beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe bilgisini pozitif olarak etkilemektedir.	Kabul
H₂ Beceri eğitimi sürecinin olumlu olarak geçmesi muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimi ve beceri eğitimi öğrencilerine karşı tutumunu pozitif olarak etkilemektedir.	Kabul
H₃ Beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe bilgisinin artması, muhasebe meslek mensuplarının muhasebeciliğin geleceği ile ilgili algısını pozitif yönde etkilemektedir.	Kabul
H₄ Beceri eğitimi sürecinin olumlu olması muhasebe meslek mensuplarının muhasebeciliğin geleceği ile ilgili algılarını pozitif yönde etkilemektedir.	Kabul

H₅ Öğrencilerin muhasebeye ilişkin temel becerileri okullarında edinmiş olmaları muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimine ve beceri eğitimi öğrencilerine olan tutumunu pozitif yönde etkilemektedir.	Kabul
---	--------------

Yapılan analizler sonucunda çalışma kapsamında oluşturulan hipotezlerin tamamı kabul edilmiştir. Buradan hareketle, beceri eğitimi sürecini iyi değerlendirebilen öğrenciler açısından, meslek mensubunun kendisi ile ilgili tutumunu iyileştireceği, muhasebecilik kariyerlerinde iyi bir gelecek sağlayacağı ve muhasebe bilgisinin artacağı, öğrencilerin muhasebe bilgisinin artması ise muhasebeciliğin geleceği ile ilgili meslek mensuplarının algılarını iyileştireceğini, muhasebe temel becerilerini okullarında edinmiş öğrencilere meslek mensuplarının tutumunu da olumlu yönde etkileyeceği söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde beceri eğitimi uygulaması öğrencilerin iş ortamını tanımaları bakımından faydalı olmakta ve iş bulmalarına katkı sağlamaktadır. Bununla beraber, meslek mensupları öğrencilerin sorunlarıyla ilgilenmekte ve öğrencilere yardımcı olmaktadır. Ayrıca meslek mensupları ile koordinatör öğretmenler arasındaki uyum da eğitimin kalitesini artıran bir unsurdur. Yurtiçinde yapılan çalışmalar incelendiğinde beceri eğitimi ile ilgili olarak meslek mensupları ile yapılmış az sayıda çalışmanın bulunduğu söylenebilir.

Elde edilen bulgular, neticesinde araştırmadan elde edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir:

- Beceri eğitimi sürecinin olumlu geçmesi; beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe bilgisini, meslek mensuplarının öğrencilere karşı tutumunu ve muhasebeciliğin geleceği ile ilgili algılarını pozitif yönde etkilemektedir.

- Öğrencilerin muhasebe bilgisinin artması, meslek mensuplarının muhasebeciliğin geleceği ile ilgili algısını pozitif yönde etkilemektedir.

- Öğrencilerin muhasebe temel becerilerini kendi okullarında edinmiş olmaları, muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimine ve öğrencilere karşı tutumunu pozitif yönde etkilemektedir.

• “Muhasebe Bilgisi” ile “Beceri Eğitimi Süreci” arasında ve “Muhasebe Bilgisi” ile “Muhasebeciliğin Geleceği” arasında istatistiki olarak anlamlı, pozitif yönlü orta düzeyde bir ilişki olduğu, “Beceri Eğitimi Süreci” ile “Muhasebeciliğin Geleceği” arasında ise istatistiki olarak anlamlı, pozitif yönlü düşük düzeyde bir ilişki olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan yola çıkarak, muhasebe bilgisi arttıkça beceri eğitimi sürecinin daha verimli geçeceği, muhasebe bilgisi arttıkça öğrencilerin muhasebe alanında gelecek sahibi olabileceği, beceri eğitimi süreci iyileştiğinde beceri eğitimi öğrencilerinin muhasebe alanında gelecek sahibi olabileceği söylenebilir.

• Muhasebe meslek mensuplarının öğrencilerin beceri eğitimi öncesi temel muhasebe bilgilerini okullarında öğrendiklerine dair, okullarında gördükleri teorik bilgiyi beceri eğitimi sırasında uyguladıklarına dair ve muhasebenin genel işleyişine hâkim olduklarına dair görüşler medeni duruma göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

• Muhasebe meslek mensuplarının öğrenci sözleşmesindeki hak, yükümlülük ve sorumluluklarını bilmeleri, öğrencilerin beceri eğitiminde devam-devamsızlığa dikkat etmeleri, öğrencilerin işyeri ortamına rahatlıkla uyum sağlayabilmeleri, öğrencinin iş ortamına katkılarından memnuniyetleri, beceri eğitimi süresinin yeterliliği ve öğrencilerin beceri dosyası tutmaları ile ilgili düşünceler bekâr erkekler ile evli kadınların istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

• Muhasebe meslek mensuplarının beceri eğitimi öğrencisi çalıştırmaya devam etme konusundaki, TÜRMOB ile MEB'in muhasebe eğitiminde ortaklaşa hareket etmesi, beceri eğitiminin öğrencinin bundan sonraki hayatına sağladığı katkı ve beceri eğitimi alan öğrencileri istemeleri halinde sürekli istihdam etme ile ilgili fikirler, evli kadınlar ile bekâr kadınlar anlamlı bir farklılık göstermektedir.

• Muhasebe meslek mensuplarının büyük oranda hemen hemen her dönem beceri eğitimi öğrencisi çalıştırdıkları ve çalıştırma isteğinde olduğu görülmüştür. Sürdürülebilirlik açısından muhasebe eğitiminde nitelik yakalandığında iyi bir beceri eğitimi sürecinin iyi bir muhasebe meslek elamanı yetiştireceği değerlendirilmektedir.

Ortaya çıkarılan diğer sonuçlar ise şunlardır:

• Muhasebe meslek mensuplarının ortaöğretim beceri eğitimi öğrencilerinde aradıkları özelliklerin çok boyutlu olduğu görülmektedir. Tek başına ders başarısının yeterli olmadığı, bunun yanında öğrencinin sosyal ilişkilerinin güçlü ve aktif olması, diksiyon ve hitabetinin düzgün olması, iletişim becerisinin yüksek olması, öğretmenleri veya tavsiye eden kişilerin görüşlerinin önemli olduğu kanısına ulaşılmıştır. Çok yönlü gelişen öğrencilerin hem mesleğinde başarılı olacağı, hem de ülke ekonomisine sunacağı katkının artacağı beklenmektedir.

• Muhasebe programı kullanmadan, veri girişi yapmadan, raporlama almadan muhasebe beceri eğitimini tamamlayan bir öğrencinin sektöre nitelikli ara eleman olarak sunulmasının mümkün olmadığı değerlendirilmektedir. Muhasebe meslek mensuplarının öğrencilere kullandıkları muhasebe paket programının şifre veya oturum açma yetkisi vermemesi üzerinde durulması gereken diğer bir husus olup, bu durumun araştırmacılar tarafından yeni bir araştırma konusu yapılmasının faydalı olacağı değerlendirilmektedir.

• Bürolarda öğrencilerin muhasebe işlemlerinden çok az muhasebe dışı işlemler yaptırıldığı sonucu da çıkarılmaktadır. Bu durum Demir (2015)'in araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Ortaöğretimdeki muhasebe beceri eğitiminde acilen çözüm bulunması gereken noktasının bu sonuç olduğu değerlendirilmektedir. Öğrencilere beceri eğitimi sırasında muhasebe iş ve işlemleri yaptırılmamasının nedenlerinin ve işletmedeki usta öğreticiler tarafından öğrencilere muhasebe ile ilgili sorumluluk verilmemesinin sebeplerinin araştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.

• Okullarda muhasebe eğitiminde kullanılan ders kitapları veya modül içeriklerinin güncelliğini yitirdiğini, uygulamaya katkısının olmadığını ve müfredatın meslek odaları ile birlikte ihtiyaçlara cevap verir nitelikte hazırlanması konusunda muhasebe meslek mensuplarının fikir birliğine vardıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Özel sektörün, kamu sektörünün ve muhasebe meslek mensuplarının nitelikli muhasebe ara elemanına olan ihtiyacı devam ettiği sürece mesleki eğitim ile ilgili tüm tarafların planlı ve organize bir şekilde araştırma yapmaları, proje üretmeleri, sorunlara çözüm yolları bulmaları, eksiklikleri yerinde tespit edip acil çözüm üretmeleri, denetim ve rehberlik mekanizmalarını çalıştırmalarının gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

KAYNAKLAR

- ACAR, Durmuş & TUĞAY, Osman (2007), “Üniversite Sanayi İşbirliği Bağlamında Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin KOBİ’lerde Staj Olanakları: Burdur’da Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 12(1), ss. 1-12.
- AKBULUT, Halim, PEKKAYA, Mehmet, & AKSAKALOĞLU, Hakan (2014), “Meslek Mensuplarının Bakış Açısıyla Ticaret Meslek Liselerindeki Muhasebe Eğitimi: Bursa İli Üzerine Bir Uygulama”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Nisan, ss. 73-92.
- AKOĞLAN KOZAK, Meryem (2016), *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Ankara, Detay Yayıncılık.
- ALBU, Nadia, St.CALU, Daniela Artemisa & GUSE, Raluca (2016), “The Role of Accounting Internships in Preparing Students' Transition from School to Active Life”, *Accounting and Management Information Systems*, 15(1), pp. 131-153.
- ALKAN, Cevat (1996), *Mesleki ve Teknik Eğitimin Esasları*, Ankara, Gazi Büro Kitapevi.
- BURNETT, Sharon (2003), “The Future of Accounting Education: A Regional Perspective”, *Journal of Education for Business*, 78(3), pp. 129-134.
- ÇAMTOSUN, İsa (2008), *Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi Sürecindeki Ticaret Meslek Liselerindeki Muhasebe Eğitiminin Meslek Yüksekokullarındaki Muhasebe Eğitimine Etkileri: İstanbul’da Bir Alan Araştırması*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- ÇAYLAN ÖZER, Didem, AKPINARLI, Verda & DEVECİ Durmuş Ali (2016) “Öğrencilerin Staj Programları İle İşe Alım Süreci”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), ss. 241-264.
- ÇETİN, Şule (2005), “Öğrenci Stajlarında Yararlanılan Dersler Üzerine Ampirik Bir Değerlendirme: Mersin İli Örneği.” *Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), ss: 153-169.
- DEBORAH, F. Beard (2007), “Assessment of Internship Experiences and Accounting Core Competencies”, *Accounting Education: An International Journal*, 16(2), pp. 207-220.
- DEMİR, Berna (2015), “Meslek Yüksekokullarında Verilen Muhasebe Eğitiminde Stajın Önemi Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(3), ss. 76-80.

- DEMİR, Engin & ŞEN, H. Şenay (2009), “Cumhuriyet Dönemleri Mesleki ve Teknik Eğitim Reformları-2” *Ege Eğitim Dergisi*, 10(2), ss: 39-59.
- DOĞAN, Hıfzı, ALKAN Cevat & SEZGİN, İlhan (1980), *Mesleki ve Teknik Eğitimin Prensipleri*, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- EBIED, Hussein (2004), “An Empirical Investigation of the Impact of the Student Accounting Internships on Subsequent Academic Performance: The Case of UAE University”, *Journal of Economic and Administrative Sciences*, 20(2), pp. 33-44.
- EROL, Mikail & ERKAN Gülgün (2008), “Lisans Düzeyinde Muhasebe Eğitimi Alan Öğrencilerin Başarılarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesine Yönelik Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde Bir Araştırma.” *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2008(14), ss. 284-301.
- ERTÜRK, Selahattin (1988), “Son Makalesi Türkiye’de Eğitim Felsefesi Sorunu”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1988(3), ss. 11-16.
- FAVORIETA E.Y. & YUNIASIH, Rafika (2018), Perception of Accounting Students and Alumni of the Influence of Internships on Skill Development, Competition and Cooperation in Economics and Business – Gani et al. (Eds), pp. 27-32.
- FER, Seval (2000), “Modüler Program Yaklaşımı ve Bir Öneri”, *Milli Eğitim Dergisi*, 147(3), ss. 21-37.
- FINDIK, Hakkı & ÖZTÜRK, Erkan (2016), “Türkiye’de Muhasebe Eğitiminin Uluslararası Muhasebe Standartları İle Uyumlaştırılması Sürecinde Karşılaşılan Problemlerin Muhasebe Alt Kültür Değerleri Çerçevesinde Tartışılması”, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 9(3), ss. 241-256.
<https://bariserdem.blob.core.windows.net/files/7fd46674-65b4-4f44-be52-54aeaab04990.pdf>. Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2019.
- <http://mtegm.gov.tr>. Erişim Tarihi: 15 Nisan 2019.
- <http://mtegm.meb.gov.tr/tr/okullar.asp?PAGE=Liste>. Erişim Tarihi: 08 Nisan 2019.
- <http://www.muhasebedr.com/2016-yili-serbest-muhasebeci-mali-musavir-ve-vergi-mukellefi-sayilari/>
- KALAYCI, Şeref (2010), *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, 5. Baskı, Ankara, Asil Yayınevi.

- MAERTZ, Carl P. Jr., STOEBERI, Philipp A., & MARKS, Jill (2014), “Building successful internships: Lessons from the research for interns, schools, and employers”, *Career Development International*, 19(1), pp. 123- 142.
- Mesleki Eğitim Kanunu 3308 Sayılı, (1986), Resmi Gazete, 19.06.1986, Sayı:19139.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). İşletmelerde meslek eğitimi değerlendirmesi.,http://www.meb.gov.tr/earged/earged/Isletmelerde_meslek_egitm_degerlendirilmesi.pdf. Erişim Tarihi: 29 Ağustos 2019.
- MOGHADDAM, John (2011), “Perceived Effectiveness of Business Internships: Student Expectations, Experiences, and Personality Traits”, *International Journal of Management*, 28(4), pp.287-303.
- MOHAIDIN, Nur Jannah, SUPAR, Masniza, IBRAHIM, Mohd Adha & JAAFAR SIDIK, Morni Hayati (2017), Employers’ Perception on Internship Programme, SHS Web of Conferences 36, 00010 DOI: 10.1051/shsconf/20173600010, 2016 ICGA.
- NAYIR, İlknur (2006), *Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin Staj Eğitiminden Beklentileri ve Staj Eğitimi Sırasında Karşılaştıkları Sorunlar*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Büro Yönetimi Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- ÖNAL, Servet, GEDİK, İsmet & MAT, Murat (2017), “İş Yeri Eğitimi Gören Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin İşverenlerin Bakış Açısıyla Mesleki Yeterliliklerinin İncelenmesi: Osmaniye İlinde Bir Uygulama”, *International Journal of Academic Value Studies*, 3(10), pp.45-55.
- ÖZKAN, Fatih & AKSOY, Cenk (2015), “Ticaret Meslek Lisesi Muhasebe Bölümü Öğrencilerinin İşletmelerde Beceri Eğitimi Uygulaması, Gaziantep İlinde Bir Alan Araştırması”, *Bartın İİBF Dergisi*, 6(12), ss. 283-305.
- PERNSTEINER, Aimee J. (2015), “The Value of an Accounting Internship: What Do Accounting Students Really Gain?”, *Academy of Educational Leadership Journal*, 19(3), ss. 223-233.
- SAWANİ, Yussri, ABDILLAH, Azlin, RAHMAT, Mariam, NOYEM, Josephine Avelind & SIRAT, Zahrah (2016), “Employer's Satisfaction on Accounting Service Performance: A Case of Public University Internship Program”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 224, 15 June 2016, pp. 347-352. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2016.05.386>

- SEZGİN, İlhan (1983), *Mesleki eğitimin kapsam ve gelişimi: Türkiye’de meslek eğitimi ve sorunları*. Ankara, Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- SEVİM, Şerafettin, SAVAŞ, Feride & BOZDOĞAN, Tunga (2018), “Ortaöğretim Mesleki Eğitimi Muhasebe Ve Finans Alanında İşletmelerde Beceri Eğitimi Uygulamalarının Hizmet Kalitesi Üzerine Bir Araştırma”, *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 5(24), ss.1729-1749.
- SWANSON, Scott R. & TOMKOVICK, Chuck (2011), “Perspectives from Marketing Internship Providers”, *Marketing Education Review*, 21(2), pp. 163-176. DOI: 10.2753/MER1052-8008210206.
- ŞENGEL, Salim (2010), “Sürekli Muhasebe Meslek Eğitiminin Önemi ve Bir Değerlendirme”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 2010(47), ss. 81-94.
- TAVŞANCIL, Ezel (2002), *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- TEKTAŞ, Necla, YAYLA, Ayşe, SARIKAŞ, Ali, POLAT, Zühal, TEKTAŞ, Mehmet & ÖZ CEVİZ, Nuray (2016), “Ön Lisans Öğrencilerinin Staj Uygulamalarının Değerlendirilmesi: Marmara Üniversitesi Örneği”, *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(36), ss.310-318.
- THOMPSON, James H. (2011), “A Comparative Empirical Analysis of Characteristics Associated With Accounting Internships”, *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 1(1), pp. 54-68.
- URAL, Ayhan & KILIÇ, İbrahim (2013), *Bilimsel Araştırma Süreci ve SPSS İle Veri Analizi*, Ankara, Detay Yayıncılık.
- UZUN, Fazlı (2018), *Muhasebe Eğitimi ve Ara Eleman İstihdam Sorunu: Meslek Mensubunun Bakış Açısıyla Teknik Lise ve Anadolu Meslek Liseleri Üzerine Bir Değerlendirme*, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- YILMAZ, Yunus (2016), “Ticaret Meslek Lisesi Öğrencilerinin İşletmelerdeki Beceri Eğitimi Uygulaması Aracılığıyla İş Bulma Olanaklarının İncelenmesi: Erzurum İlinde Bir Araştırma”, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 2(2), ss. 688-703.

